

Nadir BƏDƏLOV

Atamı öldürürəm ki, goruna and içim.

Atalar misali

Bütəlaşdirmə və bütədağıtma

Sovetin vaxtlarında, lap dürüst desəm, Xruşşovun hakimiyyətə olduğu illərdə sitat götürməyə, - doxli yoxdur kimdən, istəyir klassiklərdən olsun, istəyir bir o qədər də tanınmayan alimlərdən, - misallar çəkməyə yaxşı baxmırdılar. Sital acizlik əlamətidir deyirdilər, açıq müzakirədən yayınmaq, böyük adların arxasında gizlənmək kimi baxırıdılar sitata. Oslında burda haqiqət də yox deyildi; doğrudan da, yersiz və qədrini aşan sitatlar çox zaman mətləbi azdırmağa xidmət edir və mögzi etibarlı plagiat da olmasa, ona yaxın qohumdur, məsələn plagiatın qardaşdır, ya da bacısı...

Amma buna qarşı əks mövqedə olanlar da haqiqəti anlayırdılar və anlayıb dərək etdikləri haqiqətdən çıxış edib deyirdilər ki, sitatdan imtina etmək mümkün deyil, çünki bizim iri-xırdalı hər müşahidəimizdə, hər düşüncə aktımızda, hətta hər sözülmüzdə başqaların, xüsusilə bizdən əvvəl yaşayanların fikirləri iştirak edir, odur ki, dediyin sözün nüfuzlu mənbələrdən bağlayıb təsdiqləmək heç də pis əməl sayıla bilməz.

Bir də, düzünü demək lazımdır, antisitat kampaniyası oslında homin dövrdə aparılan destalinizasiya, başqa sözlə, bütələrin dağıdılması siyasətinin yalnız kiçik bir fraqmentı idi. Xruşşov Stalin epoxası üçün xarakterik-ü-pik hər nə vardısı, hamısını yox etməyə çalışırdı. Burada təkcə ellər atasının heykəllərinin sındırılmasında, köklü sosial-iqtisadi dəyişikliklər aparılmasında gəlirdi. Mədəniyyətdə də dönüş etmək lazım idi və bu dəyişikliklərin nəticəsində maraqlı, dəyərli sənət nümunələri də sirdən çıxarılır, unudurlurdu.

Məsələn, 1945-ci ildə çəkilən "Arşın mal alan" filmi bütün dünyada uğur qazandı da, məlum olduğu kimi filmin Stalinin adı ilə bağlılığını nəzərə alaraq üstündən heç iyirmi il keçməmiş Azərbaycanında ikinci dəfə "Arşın mal alan" filmi çəkilməsinə göstəriş verildi.

Stalin isə özündən əvvəlkinə münasibətdə əks siyasət aparırdı. O, başa düşürdü ki, unudulardan tam unudulmur və bir gün onun dirlmək təhlükəsi var, odur ki, unudulmaları özünə o bütəlaşdirirdi, mənzələyə, muzey eksponatına çevirirdi. Belə bütə adətən sitayış yox, tamaşa edirlər. Bu mənada bütəlaşdirilən, ikinci dəfə öldürmək deməkdir. Xru-

Şedevr və ya özgələşmə tarixindən nümunələr

şov isə bunu anlamırdı, ona görə də vəzifədə Sovet ölcüləri baxımından çox az qaldı.

Bu tarixi ekskursu məbədə təsadüf hesab edəsiniz. Biz vampirlər kralı Drakuladan danışacağıq. Vampiro "niyə dirilmisən" sualını versək, deyəcək bəs mənim bütüm hamı?

Drakulaya keçməzdən əvvəl bir neçə digər sitalardan var, onları da xahiş ediorəm yersiz saymayasınız. Bəri başdan söz veriorəm ki, qədrini aşmayacağam.

Birinci günah haqqında birinci sitat

Müasir və sivil adamiyyətlər haqqında silsilə əsərlərin müəllifi Tomas Harrisonun "Qırmızı əjdaha" romanında qeyri-adi bir kriminal situasiya təsvir edilir: cəmiyyətdə ümumiyyətlə qətl törədən manyakın şəxsiyyətini müəyyən etməkdən ötrü müstəntiq "özünü qatillo cəmiyyətdə" üsulundan istifadə edir. O da qeyd olmur ki, bundan əvvəl bir dəfə də bu üsuldan istifadə etmiş olan müstəntiq sonda öz məqsədinə çatsa da, bu uğur ona az qala ağılı itirmək bahasına başa gəlmişdi. Bu dəfə müstəntiq qatillo yetirilən ailələrin hovos-kino lentinə alınmış kadrlarına baxır və məlum edir ki, qatil bu evdə hər otağa, hər bucağa, hər əşyaya bələd olan adamdır. Amma hardan və necə? Buna cavab tapmaq üçün müstəntiq giriş qapısını, evin küçüyə baxan pəncərəsini, həyətini və sair detalları lenti gəritməklə dənə-dənə baxıb öyrənir, lakin bunlar heç bir notici vermirdi. Lakin müstəntiq ruhdan düşür, o, anlayır ki, notice yoxdursa, deməli özünü canı ilə tam cəmiyyətdə bilməyib. Odur ki, irəli! Bidedn kadrda nəzərə çatmayan bir yerə atılıb qalan lent qutusunu görür və buna minnətdar olaraq məlum edir ki, qatil kimsədir, bu lentə aşkarlama laboratoriyasında işləyir. Bu isə o deməkdir ki, detektiv dolaşıqdan düz yola çıxır.

1986-cı ildə bu roman əsasında "Adan ovçusu" adlı Hollivud filmində isə müstəntiq az qala yüzüncü dəfə silo videonusuna baxandan sonra qorbu bir uyğunsuzluq aşkara çıxır: görönsən ailəvi qatili yerinə yetirmək üçün heç nəyə yaramayan, bununla belə hadisə yerindən dölil kimi tapılan demirköşən alət qatilin nəyinə lazım idi? Bu video çəkildəndən sonra homin evdə giriş qapısı dəyişdirilmişdi, yeni qapını sındırıb içəri girmək üçün tamamilə başqa alət lazım idi. Demirköşən alətlə köhnə, videoda əks olunan qapını sındırıb içəri girmək olardı, təzə qapını yox. Deməli, qatil bu videonu aşkarlanmış laboratoriya işçisidir.

İndi isə mənə bu uzunluqda makulaturanı noql etməyə vadar etmiş sitat: "qoddar cinayəti qarşılaşan müstəntiq yalnız öz hərəkətinin formaca artıq "cinayət" olduğu faktını nəzərə alandan sonra uğur qazana bilər. Bu o deməkdir ki, onun baxışı ilə özgegnin (qatilin) baxışı üst-üstə düşür." Yəni günahkara üzə çıxarmaqdan ötrü özünün nədə günahkar olduğunu anlamalısan.

Sitalın müəllifi Slavoy Zizek qeyri-adi müşahidələri ilə o qədər məşhurdur ki, bəzən onun yazdıqlarına pop filosofu, özünə isə şöhrət filosofu deyirlər. Əgər həttə belədirsə, yəni də o, daha çox "pop", "şou" anlayış-cəmiyyətlərini filosofluq qatır, noinki əksinə.

Amma gəlin davam edək... Günah təkcə qapının dəyişmədən baxmaq, yaxud heyvanla-

rın cinsi davranışına, yaxud da başqa bu kimi nalayiq, məsləhət bilinməyən hadisələri tamaşa obyektinə çevirməkdə deyil, günah əslində baxmağın özündə gizlənilir. Məsələn ondadır ki, tamaşaçının baxmağın əvvəl tamaşaçının özünə baxılır. Zizek öz növbəsində psixozanalitik və filosof, əlbəttə, Jak Lakanın istinadən günahın (pozğunluğun, cinayətin) insan fantaziyaasının tərsinə çevrilməsi formulası olduğunu deyir. Sadist qatil əslində bizim fantaziyaımızı gerçəkləşdirən obyektə altdır. Biz realılıqla uyğun gəlməyən toxayılımla çox zaman romantik rəng veririk, onu yalnız şirin xəyallarla bağlayırıq. Amma bizim fantaziyaımız hom də qəribənin evisdir, orada sığınacaq tapıb, orada ev düşağı olub. Odur ki, qorxulu fantaziyaımızın həyatda baş verə biləcəyindən ehtiyatlanırıq, onu özümüzə özəlaşdırırıq, qatil isə bu ehtiyatı, bu məsafəni aradan qaldırır, onu gerçək edir, cəmiyyətdən buraxır. Gerçəkləşməsinə istəmədiyimiz fantaziyaalarımıza baxanda, biz böyük günah işlədən qatillo cəmiyyətdə. Şer sultanı Drakula da bəşər fantaziyaasının dənə real tarixə köç edir.

İxtira olunmuş günah haqqında ikinci sitat

XX əsrin əvvəllərində kinematografiyada qorbu bir qəhrəman peyda oldu - zombi, ya da vampir. Fransız filosofu Jak Derrida bu qəhrəmanı kino sənətinin ən böyük keşfi hesab edirdi. Vampir, kabusdan fərqli olaraq gözə görünüb yoxa çıxır, əksinə, hadisələrə bilavasitə iştirak edir, qatillər törədir. Keşf isə ondan ibarətdir ki, bu surət üçüncü tərəfi ifadə edir, yəni ortada da dayanır. Vampir nə ölüdür, nə diri və yaxud Vampir həm ölüdür, həm diri. Kinoda belə surətlər çoxdur. Amma onlardan ən məşhuru ədəbiyyatdan, 1897-ci ildə yazılan bir romandan gəlir.

İkinci bidət - "Drakula"

Romanın müəllifi Brem Stokerdir. Bu gün üçün, artıq bu roman klassik ədəbi nümunə kimi qəbul olunan bir zamanda qorbu görünməyə, roman yazılarda ilk vaxtlar bir o qədər də oxucu marağına səbəb olmamışdır. Bunun bir çox səbəbləri var. Səbəblərdən biri də, bizim üçün ən vacibi odur ki, bu əsər əsl təlcini kinodan başlayır.

Dünya kino sənətinin özünü qoyanlardan biri olan Fridrix Murnau Drakula mənzusuna niyə mürtəcət etmişdi sualına iki cavab ola bilər: ya o, tamaşaçını heyəcənləndirməyə, onu cəlb etmək, ona təsir etmək istəmişdi, yadda məhribədən sonra cəmiyyətdə, - yadda saxlayaq ki, film Birinci Dünya müharibəsindən az qala dərhal sonra çəkilmişdi, - belə bir mövzuya böyük ehtiyac yaranmışdı. Əvvəl ikinci cavab üzərində dayanmaq. Birinci Dünya müharibəsindən sonra Avropa ölkələrində ağır sosial həyat yaşayan insanların canından hələ müharibə qorxusu çıxmamışdı. Müharibə kabusu hələ də dünyada dolaşmaqda idi. İşləq, dinc həyat, əmin-amanlıq tələfdarı olanlar, xüsusilə də sənət adamları, - bəli, məhz sənət adamları, siyasətçilər, sahibkarlar, bankirlər yox, çünki onların bir çoxunun yenidən müharibənin başlamasında öz maraqlarını vərdi, - bu kabusu qatib gəlmək, onu birdofəlki bu həyatdan sıxışdırıb çıxarmaq

niyyətdə idilər. Bunlardan biri də Drakula surətinə mürtəcət edən rejissor Murnau idi.

Fridrix Murnau Drakula-Nofşeratu surətini müharibə xofunun ifadəsi kimi kino vasitəsilə qatib gəlmək niyyətdə idi. Amma özünü də sonradan bu mövzuya həddən artıq aludə olduğunu ona qatib gəlo bilər. Bu adam sonotdə böyük zirvələr fəth edir, amma həyatda bədbəxt olur. Səhəbt təkcə Murnau-nun seksual oriyentasiyasından gəlir. Ümumiyyətlə, Birinci Dünya müharibəsindən sonra artıq Almaniya, ümumiyyətlə Avropa və dünyada İkinci Dünya müharibəsinə hazırlıq gedirdi. Qarşıdan daha böyük faciələr gəlirdi, arxadan isə bu faciələrin qorxunc surəti gerçəkləşmə təzyiq etməkdəydi.

İdeyanın qısa tarixçəsi və Raşid əfəndi

Brem Stoker 1897-ci ildə romanı tamamlayıb çap etməzdən əvvəl o qədər sadəcə olaraq vampir haqqında əsər yazmaq fikrinə düşmüşdü. O, yuxuda belə bir qorbu hadisə görmüşdü. Neçə yüz il əvvəl vəfat etmiş insan, oslında dirirdi, necə ölümdən qurtula bilər, insanların qanı ilə qidalana-qidalana yüzillər yer üzündə yaşayır, sonra bir qadına vurulur və məlum edir ki, yalnız qadın vasitəsilə o dünya ilə bu dünya aralığında qalmaq zülmündən qurtula bilər. Onlar bir-birini boğub tamamilə öldürülmüdü.

Yeni romanın qeydlərini apararkən tale Brem Stokeri alim, soyyah, Şorq ölkələrinin çox güclü bilicisi olan Arminius Vamberi ilə görüşürdü. Qeyd edim ki, bu romanın üzərində dayanmağın əsas səbəbi də məhz bu şəxsdir. Vamberi yazıçıya Transilvaniya folkloru, bu folklorlarda müthəm yer tutan Drakula-nın gerçək tarixi və rovyayətlər haqqında məlumat verir. Bütün bunlardan yazıçı heyrotə gəlir. Buna qədər o, Drakula haqqında heç nə eşinməmişdi. Onun canına çox bir heyecan gətirən də odur ki, gördüyü yuxu ilə Drakula haqqında eşitdiyi məlumatlar qorbu səkilədə üst-üstə düşür. Rus tədqiqatçısı Simburski yazırdı ki, Stokerin yazacağı əsərin planını dəyişərək məhz qraf Drakula haqqında roman yazmağa başlamasının səbəbi onun Vamberi ilə səhəbtələri olmuşdur.

Belə çıxır ki, Drakula haqqında romanın gizli müəllifi elə odur - Arminius Vamberi. İstəməliyə olarkən dostu Midhat paşa ona başqa ad vermişdi, Raşid əfəndi. Vamberi türənçiləq ideyasının müəlliflərindən biri olmaqda bərabər, həm də dələyisi ilə "İttihad və tərəqqi" hərəkatının yaranmasında əsas səbəbkarlarındandır.

Bəs necə olur ki, o, başdan-ayağa anti-türk əsər, nazirlər yazıldı, eləcə də 200-dən çox film çəkildi, elə indin özündə də çəkilməkdədir. Belə davamlı uğuran səbəbinin nəylo bağlı olduğunu müəyyən etmək is-

Kinodakı uğurlar ədəbiyyatdakı uğuru arxada qoyur

Bu qəhrəmana həsr olunan mirdən çox ədəbi əsər, nazirlər yazıldı, eləcə də 200-dən çox film çəkildi, elə indin özündə də çəkilməkdədir. Belə davamlı uğuran səbəbinin nəylo bağlı olduğunu müəyyən etmək is-

təyəndə bir neçə versiyalar üzə çıxıb. Birincisi, onu qeyd etmək lazımdır ki, həmin dövrdə Avropada, xüsusilə də İngiltərədə spiritualizm seansları, yəni ruhları söhbətə çəkmək məclisləri çox döbdə idi və bununla əsasən kübar cəmiyyətlərdə məşğul olurdular. Digər tərəfdən əvvəldə dediyimiz kimi sirli, qaranlıq, illah da qorxulu olana oxucuda, tamaşaçıda həmişə maraq olub, oxucu da, tamaşaçı da pozğun, günahkar baxışlara tez təslim olur və deməli, belə mövzuda yazılan əsər, yaxud çəkilən film yazıçının, yaxud rejissorun uğurunu təmin edə bilər. Lakin açığını deyək ki, vahimə janrında Hollivud yüzürlə daha təsirli filmlər çəkib, ədəbiyyatda yüzürlə belə qəhrəmanlar yarandı. Amma onların heç biri, yalnız Frankensşteyni çıxmaq şərtilə, Drakula qədər məşhur, Drakula qədər uzunömürlü olmayıb. Deməli, bu personajın bu qədər məşhur olmasının başqa səbəblərini axtarmaq lazım gəlir.

Sifarişçi kimdir

Məşhur əsərlər həm də hansısa mühüm sifarişlə yazılır. Onu yalnız müəllifin fərdi-romantik hissləri ilə bağlamaq olmaz. Böyük sənət əsərləri çox zaman siyasi sifarişdən yararlanır. Kommersiya və ya fərdi-romantik hisslərlə bağlı sənət əsərləri adətən uzunömürlü olmur. Bununla mən "Drakula" romanının yazılmasında, sonradan belə geniş yayılmasında nəso konspiroloji motivlər axtarmaq fikrində deyiləm. Çünki mənəm, yaxud bir başqasının axtarıb-axtarmadığından asılı olmayaraq, konspirologiya burada ürəyin istəyən qədər var. Məsələn, götürək elə bu romanın gizli müəllifini. Əsərin özündə bu müəllifi qəhrəman sifətində görə bilərik.

"Drakula" romanını oxuyanlar və bu roman əsasında filmlərə baxanlar yoqın ki, oradakı Abraham Van Helsing adlı qəhrəmanı xatırlayırlar - professor, filosof, ezoterik biliklərə sahib olan bu qəhrəmanı qələmə alarkən Brem Stoker bizim artıq köhnə tanışımız olan, məşhur səyyah, alim, şərqşünas, türkoloq, poliqlot və... ingilis cəsusu Arminius Vamberini nəzərdə tutmuşdu. Müasirimiz olan amerikalı tədqiqatçı Con Qordon Melton artıq bu barədə təsdiq formasında danışır. O da gizli deyil ki, Drakula ideyasını və bu personaj haqqında məlumatları yazıçıya məhz Vamberi vermişdir. Ona görə də əsərin müəllifinin Vamberi olduğunu söyləməyimiz heç də şişirtmə deyil. Bəli, romanı o, yazmayıb. Amma romandakı Drakula surətinin və bu surətin sonradan dünyada belə geniş vüsət tapmasının müəllifi heç kim yox, məhz Vamberidir.

Axsaq dərvişin gizli əli

Arminius Vamberi 1832-ci ildə Macarıstanın əyalət şəhərindən birində yəhudi ailəsində dünyaya gəlib. O özünün gələcək taleyini hələ uşaq yaşlarından, sol ayağı iflic olan zamanlardan müəyyən edir və fəal surətdə dünyanın ən müxtəlif dilləri öyrənməyə başlayır. 1854-cü ildə, 22 yaşında o, İstanbulla gəlib, burada fransız dilindən dərslər deməklə bərabər türk dilini, müxtəlif türk dialektlərini öyrənir və "Alman-türk" sözlüyünü tərtib edir. Müəyyən vaxtdan sonra Vamberi hətta Sədr-i Əzəm, yəni baş vəzir Mehmed Fuad Paşanın yanında katib işləmişdi. Bu zaman ona Rəşid Əfəndi adı verilmişdi. Yadıma salmaq ki, təxminən həmin dövrdə, 1863-cü ildə Mirzə Fətəli Axundzadə də Əlibə islahatı ilə bağlı Fuad Paşanın qəbulunda olmuşdu. Professor Vamberi Macarıstana qayıtdıqdan sonra Şərqi, Orta Asiya, Türkiyə, Əfqanıstan, Azərbaycan və İrana artıq dərviş libasında səyahət edir. Axsaq dərviş Şərqi ölkələrinə ikinci turne edib Av-

ropaya qayıtdıqdan sonra "Orta Asiyaya səyahət" adlı kitab yazır. Yaşlı vaxtlarında, artıq dünyada məşhur olan zaman o, siyasi sionizmin lideri olan Teodor Herslə Osmanlı sultanı II Əbdülhəmid arasında vasitəçilik edir. Vamberi 1913-cü ildə Budapeştdə vəfat edib.

Bir çoxlarının dediyinə görə Vamberi həm də türkçülük ideyasının müəlliflərindən biri olub. Məhəmməd Əmin Rəsulzadə Turançılıq haqqında əsərində Arminius Vamberinin adını, onun bu ideyanın formalaşmasında mühüm rolunu qeyd edir. Bu yerdə yenidən əvvəldəki sualı təkrar etməli oluruq: necə olur, bu adam bir tərəfdən türkçülük ideyasının tərəfdarı kimi çıxış edir, digər tərəfdən başdan-başa antitürk mənə daşıyan Drakula layihəsini irəli sürür?

Təxəmmüsumuz bu müəmmaya mümkün cavablardan biri odur ki, real qəhrəmanların hamısı, içərilərində Vamberinin bədi oxşarı olan Van Helsing də olmaqla Drakulaya qarşı vuruşur, şəxsi qüvvələrin təmsilçisi olan bu müdhiş məxluqə yoxa çıxarmağa çalışırlar. Lakin müəlliflər Drakulanın yer həyatını neçə illər uzatmasının səbəbinə rəğbətli yanaşırlar. O, nakam itirdiyi sevgilisinin sorğındadır. Onun sevimli xanımını isə dolayısı ilə Drakulanın qalib gəldiyi türklər öldürüb.

Tarixdən bilinənlər

Valaxiya knyazlığı indiki Moldova və Rumıniya ərazisində yerləşirdi. Brem Stokerin Armin Vamberinin köməkliyi ilə qələmə aldığı Drakula surətinin prototipi XV əsrdə Valaxiya ölkəsini idarə edən III Vlad Drakula, yaxud Vlad Tepeş idi. Drakul, yəni rumın dilində "Əjdaha" ləqəbi ona atası II Vladdan yadigar qalmışdı. O, Əjdaha, yaxud Müqəddəs Qeorgi ordencinin cəngavəri olduğu üçün bu ləqəbi özünə götürmüşdü. Onların boyunlarından asdıqları medalıonun üstündə də əjdaha şəklində olardı. Bununla belə knyaz III Vlad təkca atasından qalma ləqəblə kifayətlənmədi, o həm də özünə daha bir ləqəb qazandı - Tepeş və yaxud Tsepeş. Bu isə tərcümədə "Paşa keçirən" mənasını verir. Bu qəribə ləqəbin Vlad Tepeşin haradan və niyə qazandığını bilmək üçün onun tarixinə ötrə də olsa nəzər salmalıyıq.

O zaman Dunay otafı knyazlıqlar arasında daim hərbi çekişmələr gedirdi. Burada əksər knyazlıqlar Osmanlı Türkiyəsinin nəzarətində idi. II Vlad Drakul Valaxiyada hakimiyyəti ələ keçirəndən sonra güclü qonşularının öhdəsindən gəlmək üçün türklərə müraciət edib kömək istəyir. Elə bununla bağlı olaraq iki oğlunu İstanbulda girov qoymalı olur. Oğlanlardan birinin adı Vlad, o birinin adı isə Radul idi. Güman etmək olar ki, türklərin yanında girov kimi qalan zaman Vladın, Drakulanın xarakteri dəyişmiş və o qəddar adama çevrilmişdi. Lakin ən maraqlısı da budur ki, bütün salnaməçilərin yazdığına görə Vladla, eləcə də onun qardaşı Radul ilə türklər olduqca mehriban rəftar etmiş, onlara qayğı göstərmiş, biliklər vermiş, on yüksək tərzdə, sultan övladları səviyyəsində tərbiyə etmişdilər. Mütləq qeyd etməliyəm ki, bunu türklər, müsəlman salnaməçiləri deyil, xristian tarixçiləri, hadisələrin bilavasitə şahidi olmuş şəxslər yazır. Mixayloviç adlı hadisələrin şahidi qələmə aldığı "Yeniçərin qeydləri" adlı tarixi sənəddə göstərilir ki, II Vladın düşmənləri tərəfindən öldürüldüyünü eşidən sultan Mehmed onun böyük oğlunu necə lazımdır yaraqlı-yasaqlı edib Valaxiyaya göndərir ki, atasını orada övəz etsin. Amma bir şərtlə ki, hər il özü sultanın yanına gələcək və sözsüz ki, ona bac verəcək. Doğrudan da bir neçə il o sultana öz sondaqətini göstərir.

Paz texnologiyası və onun siyasi effekti

Lakin III Vlad sultandan gizlicə, düşmənlərini isə bundan xəbərdar edərək döşəməli qətlərə həyata keçirir. O, türklərin nəzarətində olan torpaqlarda adamları öldürürdü, türk və ya xristian olmasından asılı olmayaraq onları paşa keçirib yerə pərçimləyirdi. Elə "Tepeş", "Paşa keçirən" təxəllüsü də ona bu əməllərindən qalmışdı.

III Vlad Drakulanın paz istehsal edən xüsusi qüvvələri vardı. Belə deyək, öz ölkəsində paz zavodu açmışdı və istehsalatı şəxsi özünü nəzarət edirdi. Bəzən özü qızıldan paz düzəltdirdi. Hətta bir dəfə böyük bir ölkənin elçisi onun yanına təşrif gətirən zaman qızıldan paızı görüb, onun yaraşlı olduğunu deyib tərifləmişdi. Drakula isə cavabında "Bunu çox hörmətli adamlar üçün düzəltmişəm, sənəndən hörmətli isə olmayacaq" - deyib elçini qızıl paşa keçirmişdi.

1463-cü ilə aid olan alman dilli sənəddə III Vlad Tepeşin, Drakulanın tərəfdarı yarıcı qəddarlıqlar haqqında geniş yazılıb. 1462-ci ildə onu Macarıstanda tutub 12 il dustaq saxlayırlar. Həbsdən azad olunandan sonra o, yenidən türklərə qarşı vuruşma-vuruşma Valaxiyada hakimiyyəti ələ keçirir. Onun ölümü 1476-cı ilə aid edilir və necə ölməsi haqqında ən müxtəlif versiyalar var. Vlad Tepeşin qəddarlıqları o həddə idi ki, hətta ölümündən sonra da bu haqda rəvayətlər danışır, onunla bir-birini qorxudurdular. Getdikcə Vlad Drakula haqqında rəvayətlər Transilvaniyada, Macarıstanda şifahi xalq ədəbiyyatının ayrılmaz bir hissəsinə çevrildi.

Bundan başqa XV əsrdə baş verən hadisələr, III Vlad Tepeşə aid ola biləcək heç bir fikir söylənmir. Amma diqqət yetirir, romanın yazılma əvəfəsində Vamberi ilə Brem Stokerin görüşməsinə bir nəfər də olsun təsadüfi görüş kimi qiymətləndirmir. Səhbət yazıçının birdən-birə fikrini dəyişib qəhrəmanın adı Vampir yox, Drakula qoymağa sövq etdirən səbəbdən gedir. Yazıçının qaralama qeydlərində Drakula xatırlanır, lakin onu qəhrəmana çevirmək məhz Armin Vamberi ilə görüşdən sonra baş verdi.

Tədqiqatçı, maarifçi və casus

Arminius Vamberi iki sahədə az qala rekord göstəricilərə gəlib yetişmişdi. Birincisi, dilləri bilməkdə, o, dünyada ən məşhur poliqlotlardan biri idi, ikincisi səyyahlıqda. Onun piyada gəzib dolaşdığı, yaşadığı, öyrəndiyi yerləri bir xətt üzrə düzün, bəlkə də ona qədər yaşamış səyyahların hamısını arxada qoyar. Əslində, bu iki sahə bir-birilə nöinki bir-birilə sıx əlaqəlidir, həm də bir-birini tamamlayır. Əvvəldə dedik ki, Vamberi uşaq yaşlarından dillər öyrənməyə başlayır. Birinci növbədə macar dilini tədris edir və tez bir zamanda ona məlum olur ki, macar dilində sözlərin çoxunun kökü türk dilindən gəlir. Əgər türk dilindən gəlsə bəs macarların özləri haradan Dunay sahilinə gəliblər? Bu suala cavab tapmaq üçün o, Orta Asiyaya qarşı-qarşı gəzməyə başlayır və belə qərara gəlir ki, macarların əsil vətəni elə Orta Asiyadır. Onun üçün bu coğrafi ərazidə nəzərdə tutulan ideal mənzərəni pozan ən böyük, ən aqressiv qüvvə kimi Rusiya çıxış edirdi. O, Orta Asiyaya öz təsiri altına salmaq uğrunda iki imperiya İngiltərə və Rusiya arasında gedən böyük oyunda İngiltərənin tərəfini tutur və İngiltərəyə də işləyirdi. Vamberi yazır ki, Peterburq, Rusiyanın paytaxtı, Asiyada, Bosforda planlarını həyata keçirmək üçün şəkəyə yaradıb və bu şəkəyə rəhbər icra edən ermənilərdir. Hər bir erməni kilsə xadimi Rusiyanın casusudur, - Vamberi yazır. Eyni zamanda Vamberi Asiya xalqlarının mədəniyyətini, dini görüşlərini, həyat tərzini qəbul etmir, bəzən açıq-aşkar bu barədə ikrahlı yazır. Onun fikrincə, bura Avropa mədəniyyəti gəlməli, böyük islahatlar aparılmalıdır. Hərdə Vamberi bu mövqeyində bizim maarifçilərlə eyniləşir, bəlkə də elə onlara ilk təsir edənlərdən biri də o olub.